

EDUKACINĖ METODIKA SOCIALINIAME DARBE

Dalia Verbylė

Kauno kolegijos Medicinos fakultetas

Raktažodžiai: švietėjas, mokymas/is, ugdytojas, edukacinė metodika, edukaciniai požiūriai, stiliai, metodai, kritinis mąstymas, įgalinimas, kūrybiškumas, eksperimentas, dialogas, patirtis, socialinė analizė, vertybių refleksija, istorijos pasakojimas, iššifravimas.

Santrauka

Straipsnyje pristatoma edukacinio socialinio darbo metodika: pateikiami metodai pagal jų prigimtį, aptariami vidiniai, kylantys iš asmens vidinių galių (Sokrato ir Montessori), išoriniai, kylantys iš aplinkos (Socialinės analizės, Dejew eksperimentinis ir Freire iššifravimo) bei visuminiai, apimantys asmens vidų ir aplinką (Istorijos pasakojimas ir Vertybių refleksija kaip prasmės ieškojimo būdas).

Ivadas

Žmogui tenka gyventi iš pažiūros priešiškoje aplinkoje ir išmokti įveikti sunkumus, atskirti gėrį nuo blogio. Taigi mokymas/is yra vienas iš žmogaus pamatinių poreikių. Neįtikėtina, kad A. Maslow mokymosi neįtraukė į žmogaus poreikių piramidę. Mokymas/is sudaro žmogaus būties pamatą. Todėl edukacija socialiniame darbe yra viena svarbiausių socialinio darbuotojo funkcijų ir atliekamų vaidmenų (švietėjo, mokytojo).

Kaip teigia P. Jarvis (6), visgi pačiose mokymosi ištaiose jau slypi paradoksas, nes mokymasis yra individualus, o visuomenė yra organizacinė. Jau nekalbant, kad ir žmogaus egzistencijos esmė yra prieštaringa. Šiuo atveju mokymasis yra lemiamas, nes jis, pagal P. Jarvis (6), sujungia biografiją ir sociokultūrinį pasaulį. Tuo tarpu P. Freire (4) teigimu, žmonės nėra visiškai laisvi, juos varžo socialinės struktūros, o išsilaisvinama mokantis. Vadinasi, tiek vidiniai, tiek išoriniai faktoriai yra svarbūs ir turi lemiančios reikšmės asmens raidai, pokyčiams bei tobulėjimui.

Aišku, kad edukacinė metodika socialiniame darbe yra kaip esminis ir svarbiausias veiksnys, nes mokymas/is, anot A. Maceinos (12), yra žmogiškasis žmogaus kūrimas. Todėl galima teigti, kad ugdymas socialiniame darbe - tai

žmogaus kūrimas per žmogų žmoguje laisvu ir asmeniniu ugdytojo bei ugdytinio bendradarbiavimu. Tai ilga, nuolatinė kūryba.

Akivaizdu, kad edukacija kaip ir socialinis darbas yra vienas kitame ir turi tą pačią esmę. Tiek edukacija, tiek socialinis darbas kyla iš žmogaus vidaus, iš aplinkos ir kartu apima visą žmogaus realybę ir yra vadinamas visuminiu mokymu/si. Minėtas mokymas/is dažnai laikomas sinonimu su integraliu mokymusi. Visgi esminis skirtumas yra tas, kad integralumas susijęs tik su išore (10).

Svarbu suvokti, kad edukacinės idėjos socialiniame darbe yra esmiškos. Todėl šiame straipsnyje siekiama išanalizuoti svarbius edukacinius požiūrius bei metodus.

Šio straipsnio tikslas - išanalizuoti edukacinę socialinio darbo metodiką, t.y. socialinio darbo edukacinius metodus.

Tyrimo objektas ir metodai

Nagrinėjant socialinio darbo edukacinius aspektus tyrimo objektu pasirinkta socialinio darbo edukaciniai požiūriai, t.y. edukacinė socialinio darbo metodika. Metodai: mokslinės literatūros analizė, lyginimas ir sintezė.

Edukaciniai socialinio darbo metodai: vidiniai, išoriniai ir visuminiai. Edukacinio socialinio darbo metodikai būdingi įvairūs požiūriai, teorijos ir metodai, kuriuos galima skirstyti į vidinius, kylančius iš žmogaus vidinių galių, išorinius, kylančius iš aplinkos bei visuminius, apimančius žmogaus vidų ir aplinką (1 lentelė).

Iš lentelės matyti, kad edukacinių metodų prigimtis yra įvairi: vidinė, išorinė ir visuminė. Metodas kyla iš žmogaus vidaus arba išorės. Vidiniai ir išoriniai metodai vieni nuo kitų priklauso, vieni kitus papildo. Juk asmens raiška, savi realizacija priklauso nuo individo vidinių galių ir aplinkos veiksnių ir, kaip teigia humanistai, pasiskirsto pusiau. Ne tiek svarbu metodo prigimtis, kiek tai, kad metodas įtrauktų vidinį ir išorinį asmens pasaulį ir vestų į gyvenimo kaitą. Visgi, iš visumos kylantys metodai tiesiogiai nukreipti tiek į vidinius, tiek į išorinius žmogaus būties kūrimo veiksmus. Taigi, bet kurio metodo tikslas - vesti į visumą. Kaip teigia

1 lentelė. Edukacinių metodų klasifikacija pagal jų prigimtį (iš žmogaus vidaus kylantys metodai, iš aplinkos kylantys metodai ir iš visumos kylantys metodai)

Edukacinių metodų klasifikacija pagal jų prigimtį:		
Iš žmogaus vidaus kylantys metodai:	Iš aplinkos kylantys metodai:	Iš visumos kylantys metodai:
1. Sokratinis dialogo metodas kaip savęs pažinimo praktika	1. Socialinė analizė metodas kaip pagalbos praktika (P. Henriot ir J. Holland)	1. Istorijų pasakojimo metodas kaip išminties mokymas/is (W. J. Bausch)
2. Maria Montessori metodas kaip žmogaus galių pažadinimas	2. Problemų sprendimo metodas kaip eksperimentinis mokymas/is (J. Dewey)	2. Vertybių refleksijos metodas kaip prasmingo gyvenimo paieška (D. Verbyle)
	3. Realybės iššifravimo metodas kaip laisvės praktika (P. Freire)	

T. Groome (8), edukaciniai metodai socialiniame darbe yra asmens įgalinimo priemonė, skatinanti asmens pilnutinį gyvenimą.

Iš žmogaus vidaus kylantys metodai.

1. Sokratinis dialogo metodas kaip savęs pažinimo praktika. Jau Sokratas bendraudamas ir diskutuodamas su įvairiaisiais žmonėmis išvelgė ir atrado juose glūdinčią išmintį (būtent iš čia kilęs sokratinis dialogo principas ir metodas, kuris vadinamas klasikiniu). Sokratinio metodo esmė, kad kiekviename žmoguje glūdi išmintis, tik reikia ją pažadinti ir atpažinti. Švietėjas tampa dialogo partneriu, diskutuodamas su kitu padeda jam atrasti išmintį savyje.

Sokratas (7) manė, kad, norėdami pažinti kitus, pirmiausia privalome pažinti save. Taigi pažinimas prasideda nuo savęs pažinimo. „Pažink save!“ - tai vienas pirmųjų ir svarbiausių pažinimo principų. Šis principas atskleidžia svarbią tiesą, kuri yra Sokrato filosofijos credo: „aš žinau, kad nieko nežinau“. Jis tikinėjo, kad nėra absoliutaus žinojimo, ir blogiausia, kas gali žmogui nutikti, tai pervertinti savo žinojimą. Mąstytojo nuomone, būtina demaskuoti tuos, kurie įsivaizduoja esą išminčiai, nes šioje iliuzijoje glūdi bet kokio blogio šaknys.

A. Maceina (12), nagrinėdamas ugdymo pagrindus, pabrėžė dialogo metodo svarbą ir dinamiką bei jame pastebėjo vaisingumo momentą, geriausiai atsiskleidžiantį Sokrato

metode. Taigi A. Maceina pateikia tokį minėto metodo aiškinimą.

Sokrato metodas, kaip jį vaizduoja Platono dialogai - savotiškas kelias, kuriuo ugdytinis vedamas į ugdytojo siekiamą tikslą (14). Ugdytojas čia laisvas, jis veda kaip nori, naudodamas įvairias priemones ir būdus, bet visada yra saistomas trijų proceso tarpinių: ieškojimo, įtampos ir išsprendimo.

Sokratas visada pradeda tuo, kas ugdytinui jau yra žinoma ir eina prie naujo dalyko, kurį ugdytinis tariasi išmanęs, bet kurio esmės iš tikrųjų nesupranta. Klaidas Sokratas taiso tikrove, pačiam ugdytinui ieškant tiesos ir griaunant savo nuomonę. Kartu su paviršutinišku sprendimu griūva ir pasitikėjimas savimi. Šitas savo nežinios pajautimas sokratiškame metode yra labai svarbus, nes jis parengia žmogaus dvasią vaisingai priimti ieškomą tiesą, kuri vis labiau aiškėja.

Kai pagaliau žmogus pasirengęs, staiga jam įvyksta problemos išsprendimas, bet neprimestas iš viršaus, o jo paties surastas. Pats atsakymas, pati tiesa gimsta savaime ieškotojo dvasioje. Šis paskutinis tarpnis ir sudaro vaisingąjį momentą mokymo/si santykiuje. Taip pažadinamas noras toliau ieškoti, sugriaunamas buvęs nusistatymas bei požiūris į save. Į tokią dirvą metama sėkla išdygsta ugdytinio dvasioje kaip jo paties laimėjimas. Anot A. Maceinos (12), tai vaisingumo momentas. Šis momentas turi nepaprastos ugdomosios reikšmės, nes jo metu ugdytinio dvasioje atsiradę idealai yra išgyvenami kaip jo paties surasti. Taigi ugdomojo akto centras - vaisingumo momentas, turintis tiek ugdomosios, tiek gydomosios (logoterapinės) galios.

2. Maria Montessori metodas kaip žmogaus galių pažadinimas. M. Montessori (13) buvo įsitikinusi, kad žmogaus pažinimo troškimas glūdi žmogaus viduje ir nuo aplinkos priklauso, ar jis atsiskleis. Vadinasi, ugdymas yra pagrįstas žmogaus prigimtimi bei natūralumu. Taigi besimokančiojo vidinis gyvenimas turi vadovauti visam ugdymui. Toks supratimas kyla iš rūpestingo stebėjimo. Juk kiekvienas asmuo turi specialią tendenciją, specialų pašaukimą.

M. Montessori (13) taip pat pabrėžė, kad vidiniam gyvenimui atsiverti reikalinga struktūruota aplinka, t.y. jausminė ir laisvės aplinka, kuri kartu ir stimuliuoja, ir nukreipia asmenį į mokymąsi. Taip mokyme/si kyla spontaniškas interesas. Moksliniai tyrimai rodo, kad multisensorinė aplinka (garsai, formos, spalvos, judesiai, vizualika), ypač asmenims su negalia, atlieka gydančią ir ugdančią vaidmenį. Visgi struktūruota aplinka iš principo yra svarbi ugdymo dalis visiems.

Mokytojas tokiu atveju yra kaip draugas, bendrakeleivis, pakviestas į žmonių palydėjimo didįjį meną, kuriame

reikia daugiau būti stebėtoju - pagalbininku. Tokio ugdymo dinamika yra dėmesio fenomenas, ir dėmesys taip pat yra raktas į pažinimą ir dvasinį pabudimą. Todėl, pagal M. Montessori (13), mokytojai patys turi būti kontempliatyvūs suprantant kontempliaciją kaip ilgą mylintį žiūrėjimą į realybę. Tai skirtingas pažinimo ir išminties kelias. Kontempliacija yra daugiau priėmimas nei našumas, daugiau klausymasis nei kalbėjimas, daugiau laukimas nei iniciatyvos ėmimasis, daugiau atvirumas nei atsakingumas, rūpinimasis kaip atpažinti ir priimti transcendenciją.

Jei pažinimo troškimas jau yra žmogaus viduje, reikia jį stebėti su pagarbia meile. Aplinka turėtų būti skirta sistemingai, struktūriškai padrašinti besimokančiųjų laisvę. Tokio švietimo kaip tarnystės įvaizdis įgalina žmones pilnai dalyvauti savo gyvenime.

Iš aplinkos kylantys metodai.

1. Socialinės analizės metodas kaip pagalbos praktika (P. Henriot ir J. Hollond). K. Marksas įžvelgė socializacijos principą, jog socialinis-kultūrinis kontekstas didele dalimi formuoja žmones ir jų gyvenimą. Todėl, socialinė žmogaus paskirtis - veikti savo socialinį kontekstą. Vadinasi, galima sukurti savo kontekstą ir jį pakeisti. Savo pačių kontekstualumas ir jo pažinimas gali turėti pačiam žmogui gyvenimą teikiantį ir išlaisvinantį efektą. Tam, anot P. Henriot ir J. Hollond (9), reikalinga socialinė sąžinė, kaip savo kontekstualumo pažinimo kūrimo veiksnys, įgalinantis asmeninį išsilaisvinimą ar struktūrinį socialinį transformavimąsi. Tokiu atveju švietėjas turi būti kritinės sąžinės formuotojas, įgalinantis žmones „matyti“, kas vyksta, kas galėtų, turėtų būti ir kaip būti aktyviam socialiniame kontekste.

P. Henriot ir J. Hollond (9) siūlo socialinės analizės metodą kaip priemonę socialiniam kontekstui keisti. Anot jų, socialinės analizės reikšmė yra tiek akademinė (situacijos supratimas ir jos elementų išskyrimas dėl tikslo), tiek praktinė (siekiant teisingumo). Kaip teigia T. Groome (8), socialinė analizė gali būti iliustruojama kaip „patirties ciklas“, nurodantis artimą ryšį tarp įvairių patirties aspektų ir apimantis įsijungimą, analizę, refleksiją ir planavimą. Šis ciklas pabrėžia besitęsiantį ryšį tarp refleksijos ir veiksmo ir yra susietas su vadinamu „hermeneutiniu ciklu“ arba interpretacijos metodu, nuolat keliančiu klausimus senoms teorijoms kviescionuoti, remiantis naujų situacijų galia.

Socialinė analizė pasižymi: istoriškumu, t.y. įžvelgianti įvairių periodų ir jų strategijų skirtingą struktūrinį kontekstą; struktūriškumu, t.y. pabrėžianti visuomenės struktūros bei socialinių institucijų sąsajų socialinėje erdvėje svarbumo supratimą; vertybių hierarchija, t.y. orientuota į socialinį teisingumą, nedogmatiškumu, t.y. besiremianti įvairiomis perspektyvomis ir „mokyklų“ analizėmis bei orienta-

cija į veiksma, t.y. palaikanti individų ir grupių atsakus ir išryškinanti socialines problemas šiandien.

Pagrindiniai Socialinės analizės struktūriniai elementai yra šie: 1. Posūkis į vertybes, kadangi realybė neatitinka vertybių, idėjų ir pan. 2. Situacijos apibūdinimas: socialinė problema, institucija/s, geografinė realybė. 3. Analizė. Išsamesnis socialinės situacijos paveikslas, ieškant jos istorinių ir struktūrinių ryšių, keliant svarbius klausimus. 4. Išvados. Apibendrinimas ir veikla. Giluminiai analizės elementai yra pagrindinės situacijos priežastys, atsakančios į esminį klausimą „kodėl?“

Akivaizdu, kad socialinės analizės metodo specifika ir pats procesas yra pagalbos žmogui įrankis. Galima teigti, jog minėto metodo taikymas yra pagalbos žmogui praktika.

2. Problemų sprendimo metodas kaip eksperimentinis mokymas/is (J. Dewey). Anot J. Dewey filosofija veda į švietimo būdą, kuris yra testas jos validumui patikrinti. Tikros idėjos yra patikrinamos kopijuojant jų praktines pasekmes. Pagal minėtą autorių, ugdymas nėra teorijos taikymas praktikoje, bet žmonių praktikos refleksija; ir visos idėjos turi būti naudojamos kasdieninėms problemoms išspręsti. Todėl, informacijos tyrinėjimas, kaip pažinimo būdas, vadinamas eksperimentu arba eksperimentine logika. Toks eksperimentinis švietimo būdas yra aktyvus, kūrybingas procesas, prasidedantis besimokančiojo interesais, nes „Mes turime suprasti svarbą to, ką matome, girdime ir liečiame“ (2).

Minėtą pažinimo būdą J. Dewey pritaikė kaip empirinį - eksperimentinį mokslinį metodą filosofijoje ir humanitariniuose moksluose. Šio pažinimo mokslinio metodo, jau tapusiu klasikiniu moksliniu metodu, struktūra yra tokia:

1. Gyvenimas/patirtis pristato klausimą/problemą.
2. Formuluojamos hipotezės (remiantis intuicija iš patirties).
3. Pradedama tikrinti hipotezę su empiriniais tyrimais ir patirties informacijos analize.
4. Gaunami bandomuosius rezultatus, kurie yra tikrinami tolimesniais eksperimentais.

J. Dewey buvo įsitikinęs ir eksperimentinės pedagogikos dėka įrodė, kad žmonės viską išmoksta reflektuodami, t.y. rekonstruodami savo patirtis. Tai ir buvo jo atradimo esmė. Remiantis šia idėja, ugdymas yra dinamiškas procesas, sąmoningai, tikslingai įgalinantis žmones rekonstruoti savo patirtį. Tokiame ugdyme metodai ir turinys tampa vienu (arba patirties refleksija). „Ugdymas turi būti suprastas kaip besitęsianti patirties rekonstrukcija; procesas ir ugdymo tikslas yra vienas ir tas pats“ (3, Credo, 27). Programa yra pačių besimokančiųjų socialinis aktyvumas, įgalinantis jų patirtį, leidusią iškilti pirmiausia kaip mokymo/si discipliną ir taip tampančią savo pačių per savo patirtį.

Šiuo atveju, mokytojas - gidas ir bendradarbis su besimokančiais.

Autorius teigė, kad „ugdymas yra socialinio progreso ir reformų pagrindinis metodas“ (3, Credo, 30). Reiškia ugdymas yra tiek asmens augimo, tiek ir visuomenės reformų pagrindinis metodas. Todėl J. Dejew vadina ugdymą „aukščiausiu menu; kviečiančiu į šią tarnybą geriausius menininkus“ (3, Credo, 31).

3. Realybės iššifavimo metodas kaip laisvės praktika (P. Freire). Iš gyvenimo patirties P. Freire suprato, kad mokymas/is skaityti ir rašyti privalo vesti į „kritinį realybės supratimą“ (5). Tai būdas įgalinti žmones „skaityti“ savo pačių realybę ir taip mokytis skaityti ir kurti savo pačių „tekstus“ ir „kontekstus“. Svarbiausia P. Freire mokyme yra įtraukti žmonių gyvenimus ir įgalinti juos reflektuoti kritiškai, siekiant pakeisti pasaulį, išlaisvinti jį asmeniškam ir politiškam lygmenyje. Anot autoriaus, tokiam pažinimui būdinga: 1) kritinė refleksija (teoria); 2) žmonių įsijungimas į visuomenės ir pasaulio gyvenimą (praxis); 3) įsivaizduoti išsilaisvinimo galimybes sau ir visuomenei (poiesis); 4) kūrybiškai tai įvykdyti (besitęsianti praktika). Todėl autorius ugdyme pabrėžiama įvairios praktikos svarba, kuri turėtų būti išlaisvinanti asmenis ir transformuojanti visuomenę. Žmonės, o ypač ugdytojai, atsakingi už tai, kad „teiktų gyvenimą“ sau patiems, kitiems ir pasauliui; ir savomis pastangomis galėtų tai įvykdyti.

Pagrindiniai edukaciniai P. Freire akcentai:

1. Ugdymas yra sąžiningas pilietiškumas ugdyti kritinę sąžinę, skirtą humanizuoti ir liberalizuoti. Sąžiningas pilietiškumas kyla iš patirties ir grįžta į atnaujintą patirtį dėl dialektikos tarp mąstymo apie pasaulį ir veikimo pasaulyje. Taigi, „Patirtis yra įtraukta į konkrečias situacijas, kurios yra šifruotos kritinei analizei“ (5). 2. Žmonės pažįsta sociokultūrinę realybę, formuojančią jų gyvenimus; ir jie taip pat pažįsta savo galimybę transformuoti minėtą realybę. Tai apima „iššifravimą“ viso to, ką visuomenė perduoda žmonėms „šifruotą“, t.y. pažinti, kaip žmonės buvo mokomi apie realybę arba gyvenimą, koks jis yra ir turėtų būti, dažnai reflektuojant socialinius - kultūrinius sutvarkymus, susitarimus ir kartais apgaulingus mitus, kurie išsaugo ir įamžina dominuojančias struktūras. 3. Ugdymo dinamika yra „problematizuoti“ realybę, pradedant nuo to, kas yra ar buvo padaryta, ir imamasi „problemų sprendimo“. 4. Tiek turiniu, tiek metodika ugdymas yra politinis aktyvumas, nes yra apie tai, kas ir kaip formuojama žmonių gyvenimą pasaulyje. 5. Ugdymas yra dialoginis ir tai iš dalyvių reikalauja pasitikėjimo, ir iš mokytojo - tikėjimo, vilties ir nuolankumo. Tai dialogas, kuriame dalyviai siekia sužinoti sau patiems ir padaryti sprendimus remiantis kritine refleksija. 6. Ugdymas yra utopinis užsiėmimas ir mokytojas, kuris

padrąsina kritinę sąžinę, atlieka pranašo vaidmenį: svarbu demaskuoti, paskelbti daugiau apie tai, kas yra ir kas galėtų ar turėtų būti. Todėl utopinis mokymas yra „pilnas vilties“, sujungtas su „reflektyviu veiksmu“ (5).

Minėti P. Freire edukaciniai aspektai iššifavimo proceso nurodo aiškiai ir konkrečią proceso eigą, kuri yra tokia:

1. Pasirinkti generatyvią temą iš pačių žmonių realybės, t.y. kažkokį gyvenimo klausimą/problemą/temą, kuri juos įtraukia egzistencialiai.

2. Pristatyti šios temos šifravimą, t.y. kažkokius ją reprezentuojančius simbolius (P. Freire vadina tai „objektifikacija“).

3. Pakviesti dalyvius įvardyti, ką tuose šifruose jie „mato“, kas yra aišku ir akivaizdu, iššifruoti teminius žodžius (kokrečius simbolius, įprastus paveikslus, išsireiškimus, anekdotus, pasakojimus ir pan.).

4. Pakviesti dalyvius pabūti „šifruotos“ realybės vietoje; klausiti, ką jiems tai reiškia? ką tai reiškia jų gyvenimui?

5. Klausiti „kodėl viskas yra taip, kaip yra?“ ir „kokios yra viso to pasekmės?“; o tai yra socialinė - kultūrinė analizė.

6. Klausiti „ką žmonėms reikia keisti ir kaip jie tai darys?“

Realybės iššifavimo požiūris ir metodas gali transformuoti, t.y. radikaliai pakeisti realybę, suteikti naują gyvenimą asmeniui, visuomenei ir pasauliui.

Iš visumos kylantys metodai.

1. Istorijų pasakojimo metodas kaip išminties mokymas/is (W. J. Bausch). Istorijos pasakojimas, kaip metodas mokytis išminties, yra universalus metodas ir vienas pagrindinių visose pasaulio kultūrose (1, 11). Kaip teikia M. McKenna (11), istorijų pasakojimas savo universalumu suteikia galimybę visų kultūrų ir visokio amžiaus žmonėms būti išminties kūrėjais. Istorijos yra vaikų ir suaugusiųjų mokymo/si pagrindas. Istorija siekia žmonijos ir asmens raidos pradžią. Žmonių patirtis perduodama per istorijas (Nojaus laivas, Pilėnai ir t.t.) bei pasakas (Pelenė, Bjaurusis ančiukas ir t.t.).

Ne kiekvienas gali puikiai pasakoti istorijas. Tam reikalinga charizma, talentas. Bet pasakoti istorijas galima išmokyti. Yra daugybė technikų mokytis istorijų ir jas sukurti. Visgi istorija reikalauja vaizduotės, tikėjimo ir atminties.

Mokantis atsiminti istoriją svarbu užfiksuoti šiuos dalykus: pirma, pagrindinę istorijos mintį, idėją; antra, raktinius veikėjus, objektus ir trečia, detales, kurias galima keisti.

Pagal W. J. Bausch (1), gera istorija pasižymi šiomis charakteristikomis:

- išprovokuoja smalsumą ir priverčia pakartoti, atsiminti;
- sujungia į visumą, vieną prigimtį su visa aplinka,

į bendrą egzistencijos materiją;

- veda į kiekvieno kultūrą bei šaknis;
- sujungia su visa žmonija, visata;
- padeda prisiminti;
- naudoja specialią kalbą;
- atstato autentišką žodžio galią;
- suteikia galimybę ištrūkti, pabėgti, išsigelbėti;
- pažadina dešinėje smegenų pusėje esančią vaizduotę, švelnumo ir visumos pojūtį;
- gydo;
- kiekviena istorija yra visų istorija;
- suteikia pagrindą vilčiai ir moralei;
- teikia gyvenimą, pagalbos žmogui pagrindas, išeities taškas.

Istorija, pasižyminti minėtomis charakteristikomis, yra vertybė ir tampa vertybiniu paveldu, perduodamu iš kartos į kartą. Tai vadinama išminties literatūra. Visais laikais ir ypač šiuolaikiniam globaliam pasaulyje iš naujo atrandamas istorijos pasakojimo metodas yra pasaulio pažinimo ir išminties mokymosi pagrindas.

2. Vertybių refleksijos metodas kaip prasmingo gyvenimo paieška (D. Verbylė (15). Prasmės ieškojimas yra esminis žmogaus poreikis ir vienas iš gydymo ir ugdymo būdų. Taigi, vertybių refleksijos metodo taikymas - įžvalgus prasmės ieškojimo žmogaus atsakas į gyvenimo situacijas, t.y. išminties pasireiškimas dabartiniame žmogaus gyvenime. Toks prasmės ieškojimas apima šiuos patirties aspektus: 1) asmeninę patirtį (veiksmai, mintys, jausmai išgyventame pasakojime); 1) reflektyvų protą (įžvalgą); 3) jausmus; 4) kultūrinę tradiciją (idėjos, ir žmogaus darbo produktai, socialinė struktūra, fizinė aplinka, įpročiai, papročiai, tradicijos, etiketas, moralinės normos, menas, istorija) ir religinę tradiciją (anksčiau gyvenančių kitų žmonių religinė patirtis - vertybės, raštai, doktrinos, istorija, tradicinė išmintis).

Refleksijos procese žmogus susiduria su tam tikromis asmeninėmis pozicijomis, kurios jį veikia ir apsprendžia refleksijos kokybę. Tai tikrumo, savęs užtikrintumo ir išsiaiškinimo pozicijos. Svarbu, kad vertybių refleksija turi remtis išsiaiškinimo pozicija, duodančia naują prasmę, naujas įžvalgas.

Vertybių refleksijoje ieškant prasmės, vertybinės įžvalgos, išskiriami penki pagrindiniai momentai: tai patirtis, jausmai, įvaizdis, įžvalga ir veiksmas (schematiškai: P » J » Įv. » Iž. » V). Juos reikia suprasti kaip sujungtą spiralę: veiksmas, vedantis į naują žmogaus gyvenimo patirtį. Taigi šis prasmės ieškojimo procesas aiškinamas taip: įsigilinus į savo patirtį, susiduriama su jausmais; atkreipiant dėmesį į tuos jausmus, iškyla įvaizdžiai; aiškinantis iškilusius įvaizdžius, gali kilti įžvalgos; o esant pasirėngus ir to siekiant, įžvalgos veda į veiksmus. Minėti momentai link įžvalgos

pateikia supratimą apie žmonių reflektyvumą kasdienybėje. Šių momentų atpažinimas asmens gyvenime gali sustiprinti ir paaiškinti jo refleksijos įprotį. Toks judėjimas link prasmės leidžia suprasti, kaip kartais savo gyvenime pasiekama ypatingo supratimo, leidžiančio laisviau pasirinkti savo veiksmus, sustiprinančio ar apibrėžiančio išgyvenimus ryšyje su vertybėmis, gyvenimo realybe, savimi, kitais ir pasauliu.

Įžvalgos siekiančiame procese išryškėja trys esminiai pokyčiai, laisvai jungiantys asmeninio gyvenimo apmąstymus su vertybiniu paveldu. Pirma, pristatant vertybių refleksijos šaltinių žinias, kaip būdą suvaldyti patirties srautą refleksijoje, išplečiama savos patirties koncepcija. Antra, atsirenkamas konkretus įvykis iš kurio nors vieno vertybių refleksijos šaltinio. Trečia, ieškoma būdų, kaip įjungti savo vertybinį paveldą į refleksiją, laisvai kuriant sąsajas tarp įvairių patirties sričių bei asmeninės ir bendros žmonijos patirties. Taigi iš vertybių refleksijos pagrindinių momentų išplaukia vertybių refleksijos struktūra, kuri apibūdinama taip:

1. Dėmesio sutelkimas į kažkurį patirties aspektą.
2. Temos esmės identifikavimas, apibūdinant tą patirtį.
3. Temos esmės aiškinimasis ryšyje su vertybiniu paveldu (šaltiniai kaip atskirų patirčių sritys).
4. Naujų tiesų ir prasmų identifikavimas.

Visą vertybių refleksijos procesą sudaro keturios dalys, kurios yra įsišakniję momentuose link įžvalgos ir sukuria sąmoningą sąsają tarp įvairių patirties šaltinių, apimant asmeninę ir bendruomeninę vertybinę patirtį. Tokia vertybių refleksijos struktūra vertybių refleksijos procesui suteikia aiškumo, tikslumo ir konkretumo.

Išvados

1. Edukacinio socialinio darbo metodikai būdingi įvairūs požiūriai (stiliai, teorijos ir metodai), kuriuos galima skirstyti į vidinius (Sokratinis dialogo metodas ir Montessori metodas), kylančius iš asmens vidinių galių, išorinius (socialinės analizės metodas, problemų sprendimo metodas ir realybės iššifravimo metodas), kylančius iš aplinkos bei visuminius (istorijos pasakojimo metodas ir vertybių refleksijos metodas), apimančius asmens vidų ir aplinką

2. Sokratinio metodo esmė yra tame, kad kiekviename žmoguje glūdi išmintis, tik reikia ją pažadinti ir atpažinti. Švietėjas tampa dialogo partneriu, diskutuodamas su kitu padeda jam atrasti išmintį savyje ir pažinti save.

3. M. Montessori metodo esmė - tai, kad ugdymui vadovauja žmogaus vidiniai troškimai, kuriuos reikia stebėti su pagarbia meile. Aplinka turėtų būti sistemingai, struktūriškai padrasinti besimokančiųjų laisvę. Tokio švietimo kaip tarnystės įvaizdis įgalina žmones pilnai dalyvauti savo gyvenime.

4. Pagal P. Henriot ir J. Hollond socialinės analizės metodą, savo pačių kontekstualumas ir jo pažinimas gali turėti pačiam žmogui gyvenimą teikiančią ir išlaisvinančią efektą. Tam reikalinga socialinė sąžinė, padedanti sukurti savo kontekstą ir jį pakeisti. Socialinė analizė suprantama kaip „patirties ciklas“ per įsijungimą, analizę, refleksiją ir planavimą, nurodant artimą ryšį tarp įvairių patirties aspektų pabrėžiant besitęsiantį ryšį tarp refleksijos ir veiksmo.

5. Pagal J. Dewey, ugdymas - žmonių praktikos refleksija. Toks informacijos tyrinėjimas, kaip pažinimo būdas, vadinamas eksperimentu ir yra pritaikytas kaip empirinis eksperimentinis mokslinis metodas filosofijoje ir humanitariniuose moksluose. Tokia logika grįstas ugdymas yra asmens augimo, socialinio progreso ir visuomenės reformų pagrindinis metodas.

6. Svarbiausia P. Freire mokyme yra įtraukti žmonių gyvenimus ir įgalinti juos reflektuoti kritiškai, kad pakeisti pasaulį, išlaisvinti jį tiek asmeniniam, tiek politiniam lygmenyse. Ugdymo dėka žmonės pažįsta sociokultūrinę realybę, kuri formuoja jų gyvenimus ir jų galimybę transformuoti tą realybę. Tai apima „iššifravimą“ viso to, ką visuomenė perduoda žmonėms „šifruotą“, t.y. pažinti realybę per taip vadinamą iššifravimo metodą.

7. Istorijos pasakojimas kaip išminties mokymo/si metodas yra viso pasaulio žmonių mokymo/si pagrindas. Visa žmonijos patirtis perduodama per istorijas. Istorija pareikalauja vaizduotės, tikėjimo, atminties, kūrybiškumo bei charizmos. Gera istorija atlieka tiek ugdomąjį, tiek gydomąjį poveikį bei pasižymi visuminėmis charakteristikomis.

8. Vertybių refleksijos metodas pasitarnauja kaip prasmingo gyvenimo paieška, pasireiškianti asmens išmintimi dabartiniame jo gyvenime. Pagal žmonių reflektyvumą kasdienybėje bei jų refleksijos įprotį vertybių refleksijoje išskiriami keli pagrindiniai momentai: tai patirtis, jausmai, įvaizdis, išvalga ir veiksmas, kuriuos reikia suprasti kaip sujungtą spiralę: veiksmas, vedantis į naują žmogaus gyvenimo patirtį. Iš vertybių refleksijos pagrindinių momentų išplaukia vertybių refleksijos proceso struktūra, sukurianti sąmoningą sąsają tarp įvairių patirties šaltinių, apimančią asmeninę ir bendruomeninę vertybinę patirtį.

Literatūra

1. Bausch W. J. More Telling Stories, Compelling Stories, 1993.
2. Dewey J. Experience and Education. New York: Touchstone, 1997; 68.

3. Dewey J. My Pedagogical Credo in Dewey in Education, compiled by Martin S. Dworkin. Classics in Education, New York: teachers College Press, 1971; 3.
4. Freire P. Pedagogy in Process: The Letters to Guinea-Bissau. Translated by Carman. New York: Seabury Press, 1978.
5. Freire P. The Politics of Education: Culture Power and Liberation. Translated by D. Macedo. South Hadley, MA, Bergen and Garvey, 1985; 24,54,57.
6. Jaris P. Mokymosi paradoksai. Kaunas, VDU Švietimo studijų centras, 2001.
7. Genzelis B. Esė apie mąstytojus. Vilnius, Mintis, 1986.
8. Groome T. Educating for Life. Thomas More An RCL Company Allen, Texas, 1998.
9. Henriot P., Joseph Hollond J. Socialinė analizė, 1983.
10. Loreman T., Deppeler J., Harvey D. Inclusive Education. London: Routledge-Falmer, 2005.
11. McKenna M. Blessings and Woes. Maryknoll, New York: Orbis Books, 1995.
12. Maceina A. Ugdymas kaip kūryba // Lietuvos mokykla, Kaunas, 1937; 10.
13. Montessori M. The Montessori Method. USA: Wilder Publications, 2008.
14. Plato. Pratasoras and Meno. Penguin Classics, 2006.
15. Verbylė D. Vertybių refleksija kaip prasmingo gyvenimo paieškos metodas šiuolaikinėje visuomenėje. Kaunas, KK leidykla, 2011.

EDUCATIONAL METHODOLOGY IN SOCIAL WORK

D. Verbylė

Key words: educator, to study, educational methodology, educational attitudes, styles, methods, critical thinking, empowering, creativity, experiment, dialogue, experience, social analysis, reflection of values, story telling, decoding.

Summary

The article presents educational methodology of social work; the methods are divided into inner ones which emerged from the inner power of person (Socrates method, Montessori method), into outer ones emerged from the surroundings (Social analysis, Dewey

Experimental method, Freire's decodification method) and into wholistic ones comprising the inner person and outer life of person (Story telling and Reflection of values method as search for meaning in life).

Correspondence to: daliaverbyle@gmail.com

Gauta 2015-07-07